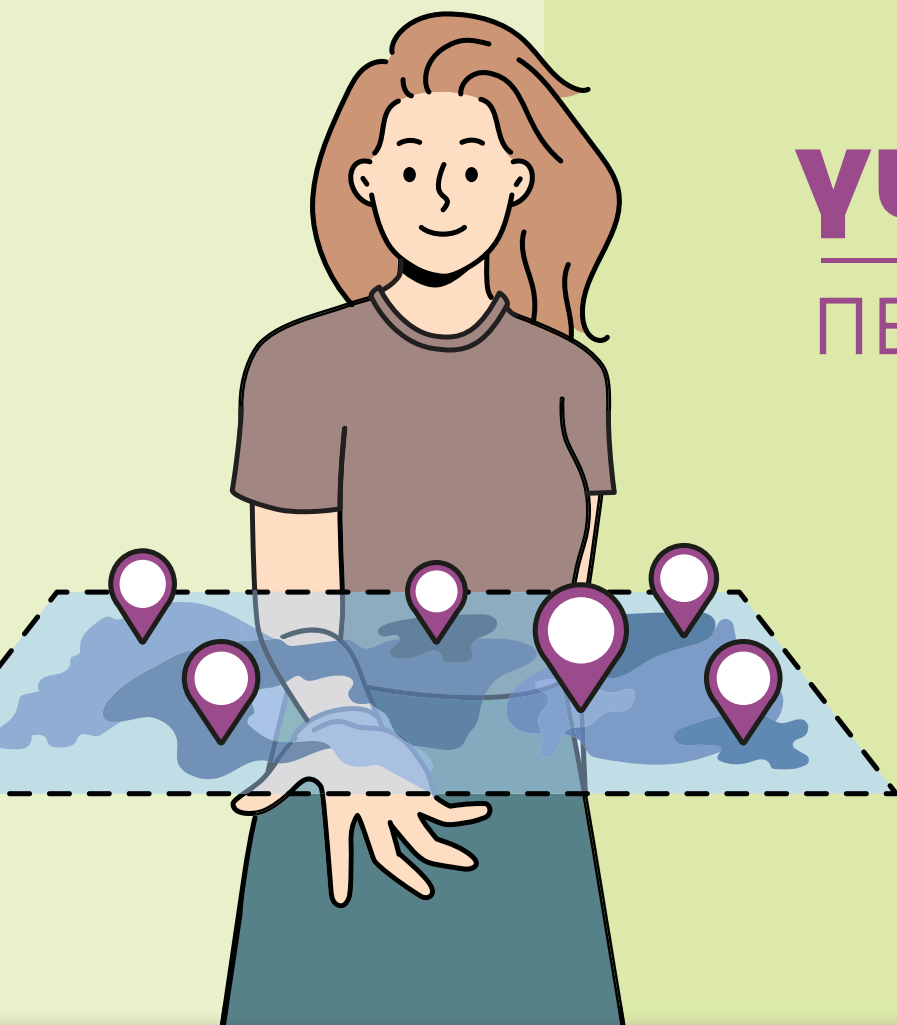

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΦΑΙΣΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΕΥΝΑ

γυναίκες — ΤΗΣ — ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ / ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Πηνελόπη Θεοδωρακάκου, Συνιδρύτρια Women On Top & inc.lude
Στέλλα Κάσδαγλη, Συνιδρύτρια Women On Top & inc.lude, Συγγραφέας
Έφη Κωτσιοπούλου, Project Manager, Women On Top

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Παρταλίδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Γεωπονίας
στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η έρευνα είναι μια πρωτοβουλία του Women On Top και υλοποιείται
με την υποστήριξη διαφορετικών φορέων και οργανισμών ανά περιοχή.

Η έρευνα στον Δήμο Φαιστού έγινε με την υποστήριξη
της Παγκρήτιας Τράπεζας.

Αθήνα, Μάιος 2024

Σχεδιασμός report | coppola.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κοινωνικός και τεχνολογικός μετασχηματισμός στην εργασία και τη διά βίου εκπαίδευση πρόσφεραν νέες διευρυμένες ευκαιρίες ενδυνάμωσης, επιμόρφωσης και απασχόλησης σε γυναίκες, ακόμα και από τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Παραμένει, ωστόσο, το ζητούμενο της μείωσης του χάσματος ανάμεσα στη συμμετοχή των γυναικών αυτών και εκείνων από αστικά κέντρα, τόσο στην αγορά εργασίας όσο και σε προγράμματα επιμόρφωσης από οργανισμούς όπως το Women On Top.

Ορμώμενη από τη διαπίστωση αυτή, η ομάδα του WoT εγκαινίασε το 2023 μια μεγάλη έρευνα πεδίου σε γυναίκες από μικρές πόλεις και αγροτικές περιοχές της Ελλάδας, με στόχο να διερευνήσει τις ιδιαίτερες ανάγκες, τις προκλήσεις, τα εμπόδια και τις ευκαιρίες που καλούνται να διαχειριστούν στη διάρκεια της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής τους πορείας. Στόχος μας είναι να βασιστούμε στα ευρήματα που θα προκύψουν, για να προτείνουμε & να σχεδιάσουμε πολιτικές και εργαλεία που θα ενισχύσουν τη συμμετοχή των γυναικών από κάθε γωνιά της Ελλάδας στην εργασία και τη διά βίου εκπαίδευση.

Η έρευνα αναμένεται να επικεντρωθεί σε 10 περιοχές και σε τοποθεσίες που θα οριστούν με βάση α) ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τη σύνδεσή τους με τις προκλήσεις της επικαιρότητας και β) τη διασφάλιση της ποικιλομορφίας των υπό εξέταση περιοχών. Τα αποτελέσματά της δημοσιεύονται σταδιακά, με την τελική επικοινωνία και τη διάδοση των συνολικών ευρημάτων και προτάσεων μέσα το β' τρίμηνο του 2025.

Είμαστε ευγνώμονες γι' αυτή την ευκαιρία που μας προσφέρουν οι χορηγοί της πρωτοβουλίας αυτής αλλά και οι κατά τόπους φορείς (τοπική αυτοδιοίκηση, κοινωνία των πολιτών, άτυπες ομάδες και δίκτυα, κρατικές δομές) προκειμένου να αναδείξουμε τις ορατές αλλά και αόρατες ανάγκες ενδυνάμωσης των γυναικών σε συγκεκριμένες περιοχές της Ελλάδας.

Ευχόμαστε, δε, τα αποτελέσματα του έργου αυτού να συνεισφέρουν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ουσιαστικών και μακρόπνοων πρωτοβουλιών που θα ενισχύσουν την ενεργό συμμετοχή των γυναικών, από κάθε γωνιά της χώρας, στην επαγγελματική, οικονομική και κοινωνική ζωή, και θα προωθήσουν τις αξίες της έμφυλης ισότητας και συμπερίληψης σε κάθε πτυχή της δημόσιας και ιδιωτικής δραστηριότητας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ & ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Η έρευνα δράσης (action research) που πραγματοποιήσαμε στον Δήμο Φαιστού βασίστηκε σε εργαλεία ποιοτικών μεθόδων κοινωνικής έρευνας και της κατανόησης του κοινωνικού κόσμου μέσω της ερμηνείας του από όσες γυναίκες συμμετείχαν. Οι ερευνήτριες συνεργάστηκαν με μέλη της τοπικής κοινωνίας για τη διάγνωση των προβλημάτων τους και την διερεύνηση αντίστοιχων λύσεων. Παράλληλα, πραγματοποίησαν εργαστήρια με γυναίκες συγκεκριμένων περιοχών προκειμένου να απαντηθούν τα βασικά ερωτήματα και προβληματισμοί της έρευνας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα ευρήματα δεν προορίζονται προς γενίκευση στο σύνολο κάποιου πληθυσμού γυναικών αλλά βάζουν στο επίκεντρο την ποιότητα των θεωρητικών συλλογισμών και αποτελεσμάτων (Bryman, 2016).

Οι συμμετέχουσες γυναίκες στα εργαστήρια κλήθηκαν να μοιραστούν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή και τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν το μέλλον τους, και στη συνέχεια να εντοπίσουν πιθανές λύσεις για τις προκλήσεις αυτές, εμπόδια που ενδέχεται να δυσχεράνουν τις λύσεις, καθώς και “βοηθούς” -ευνοϊκές συνθήκες, συνήθειες, τάσεις ή φορείς, που μπορούν να λειτουργήσουν υποστηρικτικά για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προτάσεών τους. Η μεθοδολογία των εργαστηρίων βασίστηκε σε εργαλεία όπως το [Δέντρο Προκλήσεων](#), το Δέντρο Λύσεων και το [Ταξίδι της Αλλαγής](#) (Journey of change). Στο τέλος του κάθε εργαστηρίου, ζητήσαμε επίσης από τις συμμετέχουσες να μοιραστούν με ποιους τρόπους (διαύλους επικοινωνίας, λέξεις κλπ.) μπορεί να φτάσει στις ίδιες η πληροφορία ότι μία ή περισσότερες από τις προτεινόμενες λύσεις είναι διαθέσιμη στην περιοχή τους.

Η διαδικασία επικοινωνίας με τις γυναίκες κάθε ηλικιακής κλάσης, πριν από την υλοποίηση των διερευνητικών εργαστηρίων, καθώς και η ενεργοποίησή τους για τη διάχυση της σχετικής πληροφορίας διήρκεσε περίπου 8 εβδομάδες. Αξίζει να σημειωθεί ότι η υποστήριξη φορέων, αλλά κυρίως ατόμων, σχετικά με τη δικτύωση της ομάδας έργου στην τοπική κοινότητα, τη διάχυση όλης της σχετικής πληροφορίας και την υποστήριξη με κάθε δυνατό τρόπο, συνέβαλε σημαντικά τόσο στην επιτυχημένη διεξαγωγή της έρευνας, όσο και στην καλύτερη κατανόηση του κοινωνικού πλαισίου και τους τρόπους που επηρεάζει τις ζωές και τις προοπτικές των γυναικών του Δήμου Φαιστού, στον οποίο ανήκουν οι Δημοτικές Ενότητες Ζαρού, Μοιρών και Τυμπακίου.

Τόσο κατά την προετοιμασία και τη διεξαγωγή των εργαστηρίων, όσο και στη φάση επεξεργασίας των σχετικών δεδομένων και παρουσίασης των αποτελεσμάτων τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες δεοντολογίας της έρευνας πεδίου, η ανωνυμία και η ενήμερη συγκατάθεση όλων των υποκειμένων της έρευνας.

ΤΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ

Το πρώτο βήμα που πραγματοποίησε η ομάδα έργου ήταν να έρθει σε επικοινωνία με τοπικούς πληροφορητές/τριες «κλειδιά» προκειμένου να γίνει μια αρχική συνέντευξη εις βάθος με αυτές/αυτούς, σε μια προσπάθεια αρχικής καταγραφής της κατάστασης, αλλά και με στόχο την επιλογή των συμμετεχουσών. Οι συμμετέχουσες προσκλήθηκαν για να συμμετάσχουν στη διαδικασία μέσω δειγματοληψίας χιονοστιβάδας, δηλαδή ξεκινώντας με προτάσεις για συμμετέχουσες γυναίκες από τους εξής τοπικούς δρώντες: τον Δήμο Φαιστού, τον Αναπτυξιακό Σύλλογο Γυναικών Επιχειρηματιών Κρήτης, τον Σύνδεσμο Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου & Νομού Ηρακλείου, τους Πολιτιστικούς Συλλόγους των χωριών του Δήμου, εκπαιδευτικούς φορείς, τοπικά Πανεπιστήμια, επιχειρηματίες και φορείς που ασχολούνται με τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, αλλά και από επιδραστικές γυναίκες της κοινότητας, στην ευρύτερη περιοχή του Δήμου Φαιστού. Στη συνέχεια, οι πρώτες γυναίκες που προτάθηκαν πρότειναν με τη σειρά τους άλλες γυναίκες κ.ο.κ.

Εν τέλει σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν 4 δίωρα εργαστήρια στη Δημοτική Βιβλιοθήκη «Μανώλης Μαρκάκης» στις Μοίρες, στα οποία συνολικά συμμετείχαν 35 γυναίκες.

Κατανομή των ερωτώμενων γυναικών ανά ηλικιακή κλάση

ΠΕΡΙΟΧΗ	16-28 ΕΤΩΝ	29-45 ΕΤΩΝ	45+ ΕΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΙΚΑ
Μοίρες Δήμος Φαιστού	4	18	13	35

Στα εργαστήρια συμμετείχαν γυναίκες από όλες τις Δημοτικές Ενότητες του Δήμου Φαιστού.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο Δήμος Φαιστού, Δήμος της περιφέρειας Κρήτης, αποτελεί συνένωση των τριών πρώην Καποδιστριακών Δήμων Ζαρού, Τυμπακίου και Μοιρών. Η έδρα του Δήμου Φαιστού βρίσκεται στις Μοίρες, ενώ ιστορική έδρα του έχει οριστεί το Τυμπάκι. Βρίσκεται και ανήκει διοικητικά στην Περιφέρεια Κρήτης. Τοποθετείται στην Νότια Κεντρική Κρήτη, Νοτιοδυτικά στον Νομό Ηρακλείου. Με επίκεντρο το ανάκτορο της Φαιστού, ο Δήμος εκτείνεται σε 412.74 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ αριθμεί 23.921 κατοίκους (μειωμένος κατά 545 άτομα σε σχέση με την απογραφή του 2021). Από τους κατοίκους αυτούς, 11.715 είναι γυναίκες.

Σύμφωνα με τοπικούς φορείς, η κύρια ασχολία των κατοίκων του Δήμου Φαιστού είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία και ο τουρισμός.

Τις τελευταίες δεκαετίες, είναι έντονη η οικιστική ανάπτυξη και η εγκατάσταση βιοτεχνικών ή και μικρών βιομηχανικών μονάδων στην περιοχή. Παράλληλα, η σταδιακή εκμετάλλευση των ευκαιριών για τουριστική ανάπτυξη, κυρίως στα παράλια και στις ορεινές περιοχές, έχουν προσφέρει νέες μορφές οικονομικής δραστηριότητας στους κατοίκους.

Σε επίπεδο τουρισμού, ο Δήμος Φαιστού αποτελεί την «εναλλακτική επιλογή» με γνωστές παραλίες όπως τα Μάταλα. Εκτός από το ανάκτορο της Φαιστού, στον Δήμο εντάσσονται κι άλλοι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία. Τα τελευταία χρόνια, ο Δήμος Φαιστού έχει προσεγγίσει τις δυνατότητες μεγάλων, σύγχρονων πόλεων, με τα κέντρα Μοιρών και Τυμπακίου να συμβάλουν στην κατεύθυνση αυτή.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ

Προκλήσεις

Σε όλες τις ηλικιακές ομάδες διερεύνησης στον Δήμο Φαιστού, οι συμμετέχουσες καλούνταν αρχικά να να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως:

- Ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στην καθημερινότητά σας;
- Ποια είναι τα προβλήματα που σας απασχολούν;

Οι συμμετέχουσες συνεισέφεραν αρχικά τις ιδέες τους, οι οποίες στη συνέχεια συζητούνταν στην ομάδα και κατηγοριοποιούνταν κάτω από ευρύτερες θεματικές, με τη σύμφωνη γνώμη τους.

Σε αυτή την ενότητα παρατίθενται οι κυριότερες προκλήσεις που αναφέρθηκαν, μαζί με μια σύντομη ανάλυση για τις προεκτάσεις της καθεμιάς και για το πώς αυτή επηρεάζει γυναίκες διαφορετικών ηλικιών, ακόμα και στην ίδια περιοχή.

Από τις επιμέρους προκλήσεις που μοιράστηκαν μαζί μας, οι βασικότερες μπορούν να καταταχθούν σε μία από τρεις κατηγορίες:

1. Προκλήσεις που αφορούν κυρίως το **κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο** στο οποίο ζουν και εργάζονται
2. Προκλήσεις που αφορούν κυρίως το φύλο τους και την **αναπαραγωγή έμφυλων στερεοτύπων** και ρόλων
3. Προκλήσεις που αφορούν κυρίως την **επαγγελματική τους ανάπτυξη**

Φυσικά, πολλές από τις προκλήσεις αυτές δεν αφορούν αποκλειστικά τις γυναίκες της περιοχής αλλά επηρεάζουν άτομα κάθε φύλου. Ωστόσο, βιβλιογραφικά και εμπειρικά γνωρίζουμε ότι οι γυναίκες επηρεάζονται δυσανάλογα ή διαφορετικά από ένα μεγάλο ποσοστό των προκλήσεων που αφορούν σήμερα την ανθρωπότητα, κυρίως λόγω των έμφυλων ανισοτήτων που περιορίζουν την πρόσβασή τους σε πηγές πλούτου και τις επιβαρύνουν δυσανάλογα με τις ευθύνες φροντίδας των οικογενειών και των κοινοτήτων τους. Επίσης, λόγω και της στόχευσης της συγκεκριμένης έρευνας, θελήσαμε να εντοπίσουμε προκλήσεις που φαίνεται να προβληματίζουν ιδιαίτερα τις γυναίκες της περιοχής, προκειμένου στη συνέχεια να αγγίξουμε το πώς η δική τους ενεργοποίηση μπορεί να συμβάλει στην άμβλυσή τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές από τις προκλήσεις που περιγράφονται παρακάτω συνδέονται και αλληλοεπηρεάζονται. Θεωρούμε ωστόσο χρήσιμο να τις εξετάσουμε και ξεχωριστά, προκειμένου να βοηθηθούμε και στη διατύπωση πιο στοχευμένων λύσεων, σε γενικό και ειδικό επίπεδο.

Τέλος, ως ερευνητική ομάδα, θεωρήσαμε πολύ ενδιαφέρον το ότι δεν υπήρχαν μεγάλες διαφορές στις απόψεις που μοιράστηκαν μαζί μας οι συμμετέχουσες, ασχέτως της ηλικιακής ομάδας στην οποία ανήκαν. Μία, ωστόσο, διαφορά που εντοπίσαμε ανάμεσα στις ομάδες -ανεξαρτήτως ηλικίας- ήταν το γεγονός ότι ένα μέρος τους αισιοδοξεί, ενώ ένα άλλο μέρος θεωρεί ότι δεν μπορεί να αλλάξει το μέλλον προς το καλύτερο.

Εξίσου αξιοσημείωτο είναι πως πολλές από τις συμμετέχουσες είχαν πολύ υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, είχαν ταξιδέψει πολύ και είχαν επιστρέψει συνειδητά για να μείνουν στον τόπο καταγωγής τους.

1. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Παραβατικότητα

Όλες σχεδόν οι συμμετέχουσες ανέφεραν ως βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν την παραβατικότητα στην περιοχή τους. Με τον όρο “παραβατικότητα” αναφέρονταν κυρίως στα ζητήματα της οπλοκατοχής και οπλοχρησίας, της σχεδόν ανύπαρκτης συμμόρφωσης των οδηγών με τον ΚΟΚ, της υπερβολικής κατανάλωσης αλκοόλ και ναρκωτικών και, γενικότερα, της αίσθησης από πλευράς, κυρίως, των ανδρών (οι οποίοι φαίνεται να πρωτοστατούν και σε όλα τα παραπάνω) ότι είναι “υπεράνω του νόμου”. Μια συμμετέχουσα, σχετικά με τις παραβιάσεις του ΚΟΚ, ανέφερε συγκεκριμένα: “Δεν μπορείς να πεις τίποτα στο δρόμο, ειδικά αν οδηγεί άνδρας. Μπορεί να βγάλει και όπλο για αντίποινα”.

Όλα τα παραπάνω δημιουργούν ανασφάλεια και φόβο για τη σωματική ακεραιότητα τη δική τους, αλλά και των παιδιών τους. “Όταν έχουν γλέντι στη γειτονιά, αλλάζω δωμάτιο στο γιο μου για να μην ξεφύγει καμιά σφαίρα και μας χτυπήσει” ανέφερε χαρακτηριστικά μια συμμετέχουσα, ενώ μια άλλη είπε: “Φοβάμαι να πάω βόλτα με τα παιδιά”. Πολλές μοιράστηκαν επίσης πως αυτή η κατάσταση τις επιβαρύνει και ψυχολογικά, καθώς αισθάνονται ότι δεν μπορούν να κάνουν τίποτα για να την αντιμετωπίσουν.

Όλα τα παραπάνω φαίνεται πως αποτελούν εμπόδια στην κοινωνικοποίηση και τη δικτύωση των των κατοίκων (ειδικά των γυναικών) της περιοχής, καθώς οι χώροι και οι ώρες στις οποίες μπορούν να κυκλοφορήσουν, αλλά και οι δράσεις στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν νιώθοντας ασφάλεια, είναι πολύ περιορισμένες. Το φαινόμενο της παραβατικότητας τις αποτρέπει ακόμη και από το να συμμετέχουν στα κοινά. Είναι χαρακτηριστικό ότι η λέξη “μαφία” αναφέρθηκε αρκετές φορές στη συζήτηση, δείχνοντας έτσι τη σοβαρότητα της κατάστασης.

Οι συμμετέχουσες ανέφεραν επίσης τη βία και τον σχολικό εκφοβισμό, φαινόμενα που παρατηρούνται από αρκετά μικρές ηλικίες, και τα οποία αποτελούν κεντρική ανησυχία, κυρίως για όσες είναι μητέρες παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Επιπλέον, η παραβατικότητα ως φαινόμενο παρατηρείται και σε τομείς όπως η επιχειρηματικότητα. Ορισμένες συμμετέχουσες την ανέφεραν ακόμη και ως αποτρεπτικό παράγοντα για να αναπτύξουν τις υπάρχουσες επιχειρήσεις τους ή νέες ιδέες. Όπως επεσήμαναν, στην τοπική επιχειρηματικότητα δίνεται συχνά “προβάδισμα” στα άτομα που δεν χρησιμοποιούν νόμιμα αλλά παράνομα μέσα, όπως ο χρηματισμός σε υπηρεσίες.

Έλλειψη υποδομών

Οι γυναίκες μεταξύ 29-45 ετών εστίασαν αρκετά στην έλλειψη υποδομών, όπως πάρκα ή άλλα σημεία τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ασφαλείς χώροι συνάντησης και αλληλεπίδρασης για τις ίδιες και τα παιδιά τους, αλλά και ευεξίας που θα βελτιώναν την αισθητική του χώρου και την ποιότητα της καθημερινότητάς τους.

Οι γυναίκες της ηλικιακής ομάδας άνω των 50 φάνηκε να συμφωνούν με τα παραπάνω, ωστόσο για εκείνες η έλλειψη υποδομών σχετίζεται περισσότερο με την ελλιπή παροχή υπηρεσιών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Οι μεγαλύτερες γυναίκες φαίνεται να μην εμπιστεύονται τους/τις γιατρούς της περιοχής, ούτε τις δημόσιες δομές -το κέντρο υγείας που λειτουργεί στην περιοχή παρέχει μόνο τις πολύ βασικές υπηρεσίες- γεγονός που τους προκαλεί ένα ακόμη άγχος, καθώς καθιστά σχεδόν απαραίτητη την ιδιωτική ασφάλιση ή τα επιπλέον έξοδα, όταν υπάρχει σχετική ιατρική ανάγκη. Η ίδια ηλικιακή ομάδα ανέφερε με έμφαση την έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης γύρω από ιατρικά θέματα, όπως ο καρκίνος του μαστού.

Δικτύωση

Όλες οι συμμετέχουσες συμφώνησαν ότι πρόκειται για μια κοινωνία αρκετά εσωστρεφή, γεγονός που προκαλεί προβλήματα στη δικτύωσή τους. Ως βασικά σημεία προβληματισμού ανέφεραν το ότι δυσκολεύονται να βρουν γυναίκες με τις οποίες να μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα και την ίδια νοοτροπία, και έτσι δυσκολεύονται να αναπτύξουν ουσιαστικές διαπροσωπικές σχέσεις και συναισθηματικούς δεσμούς, κάτι που συχνά τους προκαλεί συναίσθημα μοναξιάς. Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένες γυναίκες εστίασαν και στην έλλειψη σύνδεσης και εξωστρέφειας των διαφορετικών χωριών μεταξύ τους.

Όλες οι συμμετέχουσες συμφώνησαν επίσης ότι η τοπική κοινωνία δεν ενδιαφέρεται για δράσεις πνευματικού και καλλιτεχνικού περιεχομένου, γεγονός που αποτελεί εμπόδιο σε δύο επίπεδα: τόσο για όσες έχουν σχετικές επιχειρηματικές ιδέες, όσο και για εκείνες που σκέφτονται να ηγηθούν προσπαθειών για δικτύωση ή/και άλλες δραστηριότητες. Αυτό που τις προβληματίζει είναι το γεγονός ότι τα περισσότερα άτομα ενδιαφέρονται μόνο για κοινωνικές εκδηλώσεις όπως είναι οι γάμοι, οι βαπτίσεις και τα πανηγύρια, ενώ *“στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις συμμετέχουν μόνο οι ξένοι”*. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις μικρότερες ηλικιακά γυναίκες, οι οποίες έχουν μεν χρόνο (όπως θα δούμε και παρακάτω) αλλά θεωρούν ότι δεν υπάρχουν ποιοτικές επιλογές ψυχαγωγίας για τις ίδιες.

Επίσης, όλες τις ηλικιακές ομάδες φαίνεται να τις απασχολεί αρκετά το ότι υπάρχει έντονη στροφή στην παράδοση με στοιχεία τοπικισμού, γιατί θεωρούν ότι αυτό ενισχύει ακόμη περισσότερο τις τάσεις εσωστρέφειας, αλλά συγκρατεί και κλειστούς τους ορίζοντες, όχι μόνο τους δικούς τους, αλλά και των παιδιών τους.

Νοοτροπία/Ανταγωνισμός

Το έντονο κουτσομπολιό και η κοινωνική κριτική είναι επίσης δύο θέματα που απασχολούν μεν τις συμμετέχουσες, χωρίς ωστόσο να τις εμποδίζουν ιδιαίτερα, κυρίως σε ό,τι αφορά τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 45+. Συζητήθηκε αρκετά ότι υπάρχει δυσκολία να αποδεχθεί η κοινότητά τους τη διαφορετικότητα, είτε αυτή εκφράζεται με προσωπικές επιλογές στη δομή της οικογένειας ή ακόμη και στο διαφορετικό ντύσιμο. Όμως, στο τέλος, συμφώνησαν ότι η κοινωνική κριτική δεν αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στη λήψη αποφάσεων για τις ίδιες, καθώς *“μετά από κάποιο σημείο ξέρω ή ότι τα σχόλια θα σταματήσουν ή ότι θα σταματήσω εγώ να δίνω σημασία”*.

Αντίθετα, οι συμμετέχουσες της νεότερης ηλικιακής ομάδας φάνηκαν πιο διστακτικές στο να συμφωνήσουν με αυτές τις δηλώσεις. Επέμειναν ότι το κουτσομπολιό και η κριτική είναι πολύ έντονα, ακόμα και από άτομα που δεν τις γνωρίζουν, με αποτέλεσμα οι ίδιες να αυτοπεριορίζονται για να μην σχολιαστούν, για να μην έχουν αντίκτυπο οι προσωπικές επιλογές στη δουλειά τους και για να μην φέρουν τους γονείς τους σε δύσκολη θέση.

“Το όνομα σου βγαίνει από το πώς ντύνεσαι μέχρι το με πόσους άντρες θα βγεις”.

Σε όλες τις ομάδες συζήτησης ειπώθηκε ότι η τοπική κοινότητα δεν είναι “δεμένη” και ότι υπάρχει ανταγωνισμός και μεταξύ των γυναικών - ένα ακόμη εμπόδιο στη δημιουργία σχέσεων και ισχυρών συναισθηματικών δεσμών.

“Το ότι σκεφτόμαστε να πεθάνει η κατσίκα της γειτόνισσας το νιώθεις στην ατμόσφαιρα”.

2. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΜΦΥΛΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΚΑΙ ΡΟΛΩΝ

Έμφυλοι ρόλοι & σεξισμός

Όλες σχεδόν οι συμμετέχουσες συμφώνησαν ότι στο επαγγελματικό, αλλά και στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, οι γυναίκες δεν αντιμετωπίζονται το ίδιο με τους άνδρες. Μια συμμετέχουσα ανέφερε ότι *“Αν το πει άντρας, θα τον ακούσουν αμέσως, ενώ εγώ πρέπει να το πω 100 φορές”*. Οι συμμετέχουσες συμφώνησαν επίσης ότι είναι πολλά τα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης που δέχονται, τόσο από πελάτες όσο και από managers/αφεντικά. Μια συμμετέχουσα ανέφερε: *“Ξέρω πως δεν με παίρνουν στα σοβαρά επειδή είμαι γυναίκα”*, ενώ άλλη μοιράστηκε πως είχε δεχθεί λεκτική επίθεση από άνδρα εν ώρα εργασίας *“γιατί ήταν σίγουρος ότι δεν θα μπορούσα να υποστηρίξω τον εαυτό μου”*.

Επίσης, σε συσχετισμό και με τις επιλογές για διασκέδαση και ψυχαγωγία που αναφέρουμε παραπάνω, η νεότερη ηλικιακή ομάδα ανέφερε ότι πολλές φορές προτιμούν να κάθονται σπίτι γιατί ξέρουν ότι αν βγουν έξω να διασκεδάσουν, είναι πολύ πιθανό να υποστούν ανεπιθύμητα βλέμματα, σχόλια και αγγίγματα σεξουαλικού περιεχομένου.

Την ομάδα 29-45 ετών απασχολεί ακόμη έντονα το γεγονός ότι από την μια δέχονται έντονη κριτική αν δεν κάνουν οικογένεια μέχρι τα 30 τους χρόνια, από την άλλη *“δεν μας υπολογίζουν πια στο εργασιακό περιβάλλον όταν γινόμαστε μητέρες”*, ενώ όλες συμφώνησαν ότι στις προσλήψεις γίνονται διακρίσεις με κριτήριο την εμφάνιση και την ηλικία.

Η μητρότητα, σε συνδυασμό με την εργασία, είναι κάτι που τις απασχολεί πολύ γιατί, χρησιμοποιώντας τα λόγια μιας συμμετέχουσας *“ό,τι και να κάνουμε στοχοποιούμαστε. Οι ανύπαντρες κακο-χαρακτήριζονται, αλλά αν κάνεις παιδιά χαιρετάς και λεφτά και προαγωγές και προσωπικό χρόνο. Από την άλλη, οι άνδρες θέλουν να δουλεύουμε, αλλά όχι πιο πολύ από αυτούς”*. Όλα αυτά φαίνεται ότι τις επηρεάζουν και στην επαγγελματική τους εξέλιξη, καθώς δημιουργούνται πολλές και διαφορετικές πιέσεις που δεν τις αφήνουν να σκεφτούν τα δικά τους “θέλω”.

Σε όλες τις ομάδες συζητήθηκε επίσης ότι πολλά νέα κορίτσια (ακόμη και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση) *“τα σταματάνε από το σχολείο και τα παντρεύουν. Δεν έχουν προλάβει ούτε να σπουδάσουν ούτε να ζήσουν, και κάνουν παιδιά”*.

Στις ευθύνες φροντίδας είναι σαφές πως επικρατεί ένα αυστηρό πατριαρχικό μοντέλο, όπου οι άνδρες δεν συμμετέχουν στη φροντίδα του σπιτιού, των παιδιών ή άλλων εξαρτώμενων μελών, σε αντίθεση με τις γυναίκες, οι οποίες ακόμα και όταν παντρεύονται *“παραμένουν κόρες”* και αναμένεται από εκείνες να φροντίζουν τα ηλικιωμένα άτομα της οικογένειας, παράλληλα με τα παιδιά.

“Οι άνδρες αρκεί που εργάζονται, ελάχιστοι ασχολούνται με τα παιδιά. Οι γυναίκες τα κάνουν όλα.”

Αυτό επεκτείνεται και στο επαγγελματικό πεδίο, όπου θεωρείται αυτονόητο να ανατίθεται σε γυναίκες *“να φτιάξουν τον καφέ”*, παρόλο που δεν είναι αρμοδιότητα της δουλειάς τους.

Ενδιαφέρον είχε η περίπτωση μιας συμμετέχουσας, η οποία ανέφερε ότι ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους έπιασε δουλειά ήταν για να ξεκουράζεται και για να δώσει το παράδειγμα στους γιους της να μην τα περιμένουν όλα από τις μελλοντικές συντρόφους τους.

“Η δουλειά πλέον είναι ευχαρίστηση, πάω εκεί για να ξεκουραστώ.”

Είναι μεν μια μεμονωμένη περίπτωση, ωστόσο ο τρόπος που επικροτήθηκε η στάση της από την ομάδα συζήτησης φανερώνει την ανάγκη που υπάρχει για ενδυνάμωση και για αλλαγή νοοτροπίας, αλλά και των προσδοκιών που έχουν τα οικογενειακά (και κοινωνικά) σύνολα από τις γυναίκες.

Έλλειψη χρόνου

Οι προκλήσεις που σχετίζονται με τους έμφυλους ρόλους, τις ευθύνες φροντίδας και τον σεξισμό με τον οποίο έρχονται αντιμέτωπες οι συμμετέχουσες, συνδέθηκε άμεσα, σε όλες τις συζητήσεις, και με την έλλειψη χρόνου που τις απασχολεί.

Οι περισσότερες συμμετέχουσες της ηλικιακής ομάδας 30-45 ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι “δεν μας φτάνει η μέρα”, καθώς αφιερώνουν πολλές ώρες σε ευθύνες φροντίδας εντός και εκτός σπιτιού. Το γεγονός αυτό φαίνεται να τις εμποδίζει σε τρία βασικά σημεία:

- 1** Λόγω των πολλαπλών υποχρεώσεων, δεν έχουν χρόνο να γυμναστούν, να κάνουν ιατρικές εξετάσεις στην ώρα τους και γενικά να αφιερώσουν χρόνο τόσο στη σωματική όσο και στη ψυχική υγεία τους. Μια συμμετέχουσα ανέφερε ότι, ακόμη και όταν το καταφέρνει, *“νιώθω τύψεις που αφιέρωσα χρόνο σε μένα”*.
- 2** Καθώς μεγαλώνουν με την υποχρέωση να αναλαμβάνουν τις ευθύνες φροντίδας, προσκολλώνται και εκείνες τελικά σε αυτό το ρόλο της φροντίστριας, με συνέπεια την έλλειψη ενδιαφέροντός τους για συμμετοχή στα κοινά.
- 3** Η έλλειψη χρόνου τις περιορίζει και από το εξελιχθούν επαγγελματικά, καθώς δεν προλαβαίνουν να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές ή επιμορφωτικές δράσεις.

Βέβαια, οφείλουμε να σημειώσουμε, ότι τις άλλες δύο ηλικιακές ομάδες δεν τις απασχολεί τόσο το ζήτημα του χρόνου, καθώς η ομάδα 18-28 δεν έχει -συνήθως- ακόμη ευθύνες φροντίδας, ενώ οι γυναίκες άνω των 45 έχουν πλέον μεγάλα και πιο ανεξάρτητα παιδιά.

3. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Περιορισμένες ευκαιρίες και προοπτικές

Όπως αναφέρουμε και παραπάνω, έντονα αναδείχθηκε από όλες τις ηλικιακές ομάδες η έμφαση που δίνεται στον αναπαραγωγικό ρόλο των γυναικών, οι οποίες “αν μέχρι τα 30 δεν έχουν κάνει οικογένεια, θεωρούνται μαύρα πρόβατα και γεροντοκόρες”.

Αυτό φαίνεται να έχει μεγάλη επίπτωση στην επαγγελματική τους ζωή, καθώς συντελεί συχνά στο να κάνουν οι γυναίκες τα πρώτα τους επαγγελματικά βήματα μετά τα 30, σε μια ηλικία που αισθάνονται ότι τους λείπουν δεξιότητες που έχουν να κάνουν με την εύρεση εργασίας. Οι γυναίκες στο ηλικιακό γκρουπ άνω των 45+ συμφώνησαν σε σχέση με την έλλειψη δεξιοτήτων, εστιάζοντας στην επανένταξή τους στην εργασία, σε περιπτώσεις όπου είχαν διακόψει για λόγους φροντίδας. Παρακάτω θα αναφερθούμε εκτενέστερα στην έλλειψη δεξιοτήτων.

Από τις ερωτήσεις που έγιναν από την ερευνητική ομάδα, προέκυψε ότι, παρά τις προκλήσεις που αναφέραμε παραπάνω και θα αναφέρουμε και στη συνέχεια, η πλειονότητα των γυναικών της περιοχής εργάζεται.

Ωστόσο, τις νεότερες γυναίκες (29-45 ετών) φαίνεται να τις προβληματίζει αρκετά το γεγονός ότι, ενώ έχουν σπουδάσει σε πολλά και διαφορετικά αντικείμενα, οι θέσεις εργασίας στην περιοχή τους εντοπίζονται κυρίως στα πεδία της εξυπηρέτησης πελατών, του τουρισμού και της γεωργίας. Πολλές ανέφεραν ότι, ακόμη και όταν βρίσκουν δουλειά, οι διαθέσιμες θέσεις δεν έχουν προοπτική μισθολογικής ή γνωστικής εξέλιξης.

Από την άλλη, οι γυναίκες της ηλικιακής ομάδας 45+ ανησυχούν περισσότερο για το ότι, αν μείνουν χωρίς δουλειά, θα δυσκολευτούν πολύ να βρουν κάποια, τόσο λόγω ηλικίας όσο και επειδή είναι πολύ πιθανό “να έχουμε μείνει πίσω και να χρειαζόμαστε επανεκπαίδευση”.

Συμφώνησαν επίσης όλες στην έλλειψη 3 βασικών δεξιοτήτων: **αυτοπεποίθησης, διαπραγματευτικών ικανοτήτων και οριοθέτησης.**

“Η γυναίκα εδώ δεν έχει καταλάβει τι αξίζει”.

Χαρακτηριστικό ήταν το παράδειγμα που μοιράστηκαν μαζί μας για ένα χωριό κοντά στην περιοχή των Μοιρών, όπου υπήρξε ενημέρωση ότι δίνεται χρηματοδότηση για να δημιουργηθεί γυναικείος συνεταιρισμός. Τελικά “δεν μαζεύτηκαν ούτε 5 γυναίκες και έτσι δεν έγινε τίποτα”. Αντίθετα, φαίνεται πως, σε ακριβώς διπλανό χωριό, με την ίδια δυνατότητα, οι γυναίκες ενεργοποιήθηκαν, καθώς, όπως θα δούμε και στην ενότητα των διευκολυντών, υπήρξαν εκεί γυναίκες που λειτούργησαν ως ηγέτιδες και κινητοποίησαν τις υπόλοιπες.

Περιορισμένες ευκαιρίες επιμόρφωσης

Παρόλο που έχουμε ήδη αναφέρει την έλλειψη χρόνου για συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δράσεις, δεν μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι οι συμμετέχουσες όλων των ηλικιακών ομάδων εστίασαν στην ίδια την έλλειψη αξιόλογων επιμορφωτικών δράσεων και προγραμμάτων εκπαίδευσης, τόσο σε βασικές ψηφιακές δεξιότητες όσο και σε δεξιότητες απασχολησιμότητας.

Η ηλικιακή ομάδα 29-45 εστίασε ιδιαίτερα στην έλλειψη ποιοτικών εκπαιδεύσεων σε δεξιότητες απασχολησιμότητας,¹ αλλά και στο ότι οι γυναίκες δεν γνωρίζουν τι ζητάνε οι μεγαλύτερες εταιρείες, ποια προσόντα χρειάζεται να αναπτύξουν και ποιες δεξιότητες χρειάζεται να καλλιεργήσουν για να εργαστούν σε αυτές.

Η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα εστίασε περισσότερο στην ανάγκη για ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, όχι μόνο σε επαγγελματικό επίπεδο, αλλά και στο επίπεδο γνώσεων που μπορούν να διευκολύνουν την καθημερινότητά τους.

Συζητώντας για τις διαθέσιμες εκπαιδευτικές και επιμορφωτικές επιλογές, πολλές συμμετέχουσες όλων των ηλικιών ανέφεραν πως το **οικογενειακό περιβάλλον** επηρεάζει σημαντικά τις αποφάσεις τους γύρω από τις σπουδές. Πολλές συμμετέχουσες ανέφεραν ότι, αν θελήσουν να εξελιχθούν και να επενδύσουν στη μόρφωσή τους, θα πρέπει πρώτα να πάρουν έγκριση από τον σύζυγο και τους γονείς τους, οι οποίοι αρκετά συχνά εκφέρουν έντονη άποψη για τις επιλογές τους.

Ορισμένες ανέφεραν ότι οι πρώτες σπουδές που έκαναν *“ήταν επιλογή του πατέρα μου, ο οποίος δεν ενέκρινε τις άλλες επιθυμίες μου”*, ενώ έγινε αναφορά και σε περιστατικό όπου μια νέα γυναίκα εμποδίστηκε από την οικογένειά της να δώσει εισαγωγικές εξετάσεις, προκειμένου να παντρευτεί.

Οικονομική ανασφάλεια

Η οικονομική ανασφάλεια είναι επίσης κάτι που φαίνεται να απασχολεί πολύ τις γυναίκες της περιοχής και να λειτουργεί συχνά ως βάση για πολλές από τις επαγγελματικές αποφάσεις τους.

Λόγω αυτής της ανησυχίας, αλλά και των αυξημένων ευθυνών φροντίδας που αναλαμβάνουν, φαίνεται πως πολλές στοχεύουν στην εργασία στο δημόσιο, λόγω της οικονομικής ασφάλειας, των μειωμένων ευθυνών και της ευκολίας που θεωρείται ότι προσφέρει, σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών ή/και άλλων εξαρτώμενων μελών.

Η οικονομική ανασφάλεια φαίνεται να αποθαρρύνει επίσης αρκετά τις γυναίκες και σε σχέση με τυχόν επιχειρηματικά σχέδια, καθώς οι ίδιες θεωρούν ότι δεν υπάρχει καμία κρατική υποστήριξη για αντίστοιχες προσπάθειες που ξεκινούν από το μηδέν.

“Είναι πολύ πιθανό να βρεθείς χρεωμένη από το πουθενά, χωρίς κανένα μηχανισμό υποστήριξης”.

Από την άλλη πλευρά, οι μεγαλύτερες σε ηλικία γυναίκες φαίνεται να ανησυχούν αρκετά για τη σταθερότητα της σύνταξής τους και για το τι μπορεί να αλλάξει σε νόμους και ρυθμίσεις στο μέλλον, γεγονός που τους προκαλεί τον φόβο ότι δεν θα μπορούν πλέον να αντεπεξέλθουν στις βασικές τους ανάγκες.

¹ Ενδεικτικές θεματικές που ανήκουν στις δεξιότητες απασχολησιμότητας είναι η στρατηγική αναζήτηση εργασίας, η σύνταξη βιογραφικού & cover letter, η επαγγελματική συμπεριφορά, η γραπτή επικοινωνία, και η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ ομάδων.

Πιθανές Λύσεις & Προτάσεις

Από τα διερευνητικά εργαστήρια που πραγματοποιήθηκαν στον Δήμο Φαιστού, προέκυψαν πολυάριθμες ιδέες και προτάσεις για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων -άλλες αναδύθηκαν αυθόρμητα από μεμονωμένες συμμετέχουσες και άλλες διαμορφώθηκαν μέσα από το συνδυασμό και τη ζύμωση διαφορετικών οπτικών.

Καθώς η διερεύνηση αυτή εστιάζει στην επαγγελματική και οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών που ζουν σε μικρές περιοχές της ελληνικής περιφέρειας, οι ιδέες που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα αφορούν είτε τρόπους ενίσχυσης της **ατομικής και επαγγελματικής ενδυνάμωσης** των γυναικών του Δήμου Φαιστού, είτε τρόπους με τους οποίους η δημόσια ενεργοποίηση των γυναικών μπορεί να προσφέρει **λύσεις στα ευρύτερα προβλήματα** που αντιμετωπίζουν οι κοινότητές τους.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι περισσότερες από τις ιδέες και προτάσεις που διατυπώθηκαν, χωρισμένες σε τρεις μεγάλες κατηγορίες:

1. Δημιουργία κοινοτήτων υποστήριξης
2. Ατομική επιμόρφωση, ενδυνάμωση & ευαισθητοποίηση
3. Θεσμοί

Στις δύο πρώτες κατηγορίες περιλαμβάνονται λύσεις που μπορούν να ξεκινήσουν ή και να υλοποιηθούν εξ ολοκλήρου με την πρωτοβουλία ατόμων, ομάδων ή επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει λύσεις που απαιτούν την κρατική πρωτοβουλία. Αξίζει, ωστόσο, να θυμόμαστε ότι ο αντίκτυπος της οποιασδήποτε ιδιωτικής πρωτοβουλίας μπορεί να ενισχυθεί σημαντικά όταν αυτή υποστηρίζεται και από τους θεσμούς. Και, αντίστροφα, ότι η άσκηση πίεσης από ιδιώτες (άτομα, συλλογικότητες και οργανισμούς) είναι συχνά απαραίτητη για την ενεργοποίηση μεγαλύτερων θεσμικών αλλαγών.

1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Οι συμμετέχουσες έχουν ως κεντρικό ζητούμενο τη δημιουργία ομάδων αλληλοϋποστήριξης & δικτύωσης. Ο ρόλος που πιστεύουν ότι χρειάζεται να αναλάβουν αυτές οι ομάδες είναι τετραπλός:

- 1 Δικτύωση:** Να βοηθούν τις γυναίκες με κοινά ενδιαφέροντα και νοοτροπία να γνωρίζονται μεταξύ τους πιο εύκολα και γρήγορα.

- 2 Ενδυνάμωση:** Να υποστηρίζουν γυναίκες να καλλιεργούν την αυτοπεποίθησή τους, κάνοντάς τες να αισθάνονται χρήσιμες και σημαντικές μέσα από δράσεις που θα αναλαμβάνουν.

- 3 Γνώση:** Να αποτελούν κοιτίδες ανταλλαγής γνώσης και εμπειρίας μεταξύ των γυναικών της περιοχής.

- 4 Έμπνευση:** Να αναδεικνύουν εμπειρίες και ιστορίες από γυναίκες στην περιοχή που μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπα.

Οι συμμετέχουσες ανέφεραν έντονα ότι η δημιουργία τέτοιων κοινοτήτων υποστήριξης θα μπορέσει σταδιακά:

- A** να ενισχύσει τη **συμμετοχή** των γυναικών στα κοινά

- B** να καλλιεργήσει την **αξία** και τα **οφέλη** του εθελοντισμού και της προσφοράς, και

- Γ** να βοηθήσει στην **ενεργοποίηση** πολλών πολιτιστικών συλλόγων που υπάρχουν στην περιοχή.

2. ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ, ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ & ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Πέραν της ενίσχυσης ήπιων δεξιοτήτων μέσα από τη συμμετοχή των γυναικών σε κοινότητες υποστήριξης, οι γυναίκες του Δήμου Φαιστού κατέστησαν σαφές ότι χρειάζεται να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν ποιοτικά προγράμματα επιμόρφωσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων για εκείνες, αλλά και για τα παιδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, επικεντρώθηκαν στην ανάγκη που υπάρχει για υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων με κεντρικό άξονα τις παρακάτω θεματικές:

- 1 Ανάπτυξη **ήπιων δεξιοτήτων**, όπως αυτοπεποίθηση, όραμα & αξίες, ανθεκτικότητα, οριοθέτηση & διεκδικητικότητα, ηγεσία, και επικοινωνία
- 2 Ανάπτυξη δεξιοτήτων **χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού** με στόχο την ενίσχυση της οικονομικής ανθεκτικότητας και ανεξαρτησίας
- 3 Ανάπτυξη δεξιοτήτων **απασχολησιμότητας** για γυναίκες που αναζητούν εργασία
- 4 Ανάπτυξη δεξιοτήτων **επιχειρηματικότητας** για γυναίκες που επιχειρούν ήδη ή που θέλουν να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση
- 5 Ανάπτυξη **ψηφιακών δεξιοτήτων** για τη διευκόλυνση της καθημερινότητας
- 6 Ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων για καλύτερες **επαγγελματικές προοπτικές**
- 7 **Ενημέρωση** σχετικά με εργασιακά δικαιώματα, πρόληψη και αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης, έμφυλες διακρίσεις και στερεότυπα.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση προγραμμάτων **mentoring** αναδείχθηκε ως μια ακόμη λύση για την επαγγελματική εξέλιξη και ανάπτυξη των γυναικών της περιοχής. Οι συμμετέχουσες ανέφεραν ως εξίσου σημαντική τη σύνδεσή τους με μέντορες από την ίδια, αλλά και από διαφορετικές περιοχές.

Η δυνατότητα συμμετοχής σε δωρεάν και αξιόπιστα **προγράμματα** επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής για ενήλικες αλλά και για παιδιά κάθε ηλικίας, είναι μια λύση που θεωρούν ότι θα μπορέσει να υποστηρίξει όχι μόνο τις ίδιες, αλλά και τις επόμενες γενιές να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, να αναζητήσουν και να βρουν μια δουλειά που θα τις εκφράζει και που θα τις στηρίζει οικονομικά, ώστε να είναι ανεξάρτητες.

Οι συμμετέχουσες συμφώνησαν επίσης ότι χρειάζονται ενίσχυση και στον γονεϊκό τους ρόλο, αναφέροντας ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο να δημιουργηθούν **σχολές γονέων** για την περαιτέρω καλλιέργεια των γονεϊκών δεξιοτήτων των ίδιων, αλλά και των ανδρών της περιοχής.

Όσον αφορά στην **ευαισθητοποίηση**, οι συμμετέχουσες θεώρησαν πολύ σημαντικό να γίνονται δράσεις ευαισθητοποίησης για διάφορα κοινωνικά ζητήματα, όπως η έμφυλη ισότητα, ο σχολικός εκφοβισμός και οι συνέπειες της παραβατικής συμπεριφοράς. Ωστόσο, θεωρούν απαραίτητο, για την επιτυχημένη υλοποίησή τους, να συνοδεύονται από ένα σχέδιο δράσης και επόμενα βήματα, ώστε να αποτελούν κίνητρο για την ενεργοποίηση όλων των μελών της κοινότητας και μετά την ολοκλήρωσή τους.

3. ΘΕΣΜΟΙ

- Δημιουργία Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας
- Σοβαρή ενίσχυση της αστυνόμευσης για την παραβατικότητα
- Μέτρα υποστήριξης και ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

ΕΜΠΟΔΙΑ/ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΕΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ζητήσαμε από τις συμμετέχουσες των εργαστηρίων να αναφέρουν συνήθειες, θεσμούς, συγκυρίες και χαρακτηριστικά της περιοχής τους, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν ως “εμπόδια” ή ως “διευκολυντές/βοηθοί” στις προσπάθειες που κάνουν οι ίδιες ή που μπορούν να κάνουν άλλοι φορείς για να υποστηρίξουν ένα μέλλον ισότητας, γνώσης, ανάπτυξης, δημιουργικότητας και ευημερίας για τον Δήμο Φαιστού. Να τι μοιράστηκαν μαζί μας:

ΕΜΠΟΔΙΑ	ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΕΣ/ΚΑΤΑΛΥΤΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Απροθυμία να συμμετέχουν σε πρωτοβουλίες και δράσεις, παθητική στάση <i>“Δεν πολυψάχνομαι ούτε εγώ η ίδια”.</i> • Δυσπιστία και χαμηλές προσδοκίες για τις δράσεις που γίνονται στην περιοχή και για το <i>“αν πραγματικά θα προκύψει κάτι ουσιαστικό ως αποτέλεσμα”.</i> • Ελάχιστη ενεργοποίηση από τους συλλόγους της περιοχής <i>“Οι σύλλογοι δεν κάνουν τίποτα”.</i> • Ελάχιστη συμμετοχή και προβολή ενεργειών από τον Δήμο. • Ελλιπής ενημέρωση σε σχέση με την διοργάνωση πρωτοβουλιών και δράσεων. • Έλλειψη χρόνου κυρίως λόγω πολλαπλών υποχρεώσεων (εργασία & ευθύνες φροντίδας). • Φόβος έκθεσης <i>“Υπάρχει αποδοκμασία αν πω ότι συμμετέχω σε δράσεις (οποιοδήποτε είδους) για γυναίκες. Μας λένε ‘αντάρτισσες’”.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποστήριξη από το οικογενειακό περιβάλλον. • Ασφαλή περιβάλλοντα για μοίρασμα και υποστήριξη, όπως οι ομάδες που δημιουργούν μικροκοινότητες γυναικών σε διάφορες εφαρμογές ανταλλαγής μνημάτων. • Ύπαρξη δυναμικών γυναικών που αναλαμβάνουν ηγετικό ρόλο στην κινητοποίηση των ατόμων.

Τελευταίο μας ζητούμενο από τα διερευνητικά εργαστήρια ήταν να κατανοήσουμε ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος **διάχυσης και επικοινωνίας** νέων πρωτοβουλιών που έχουν δημιουργηθεί για γυναίκες του Δήμου, και αν ο τρόπος αυτός διαφέρει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής ή τον βαθμό αγροτικότητας/αστικότητάς της.

Έτσι, απευθύναμε στις συμμετέχουσες των ομάδων την εξής ερώτηση: *“Αν σε ένα χρόνο από σήμερα, ένας οργανισμός, ένα δημοτικό συμβούλιο, μια εταιρεία, δημιουργούσε μια πρωτοβουλία που θα μπορούσε να σας βοηθήσει να αντιμετωπίσετε μία ή περισσότερες από τις προκλήσεις που σας απασχολούν, ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος να φτάσει η πληροφορία αυτή σ’ εσάς; Ποιες είναι οι λέξεις, τα κανάλια και τα άτομα που θα σας βοηθούσαν να αναγνωρίσετε ότι αυτή είναι μια σημαντική ευκαιρία για εσάς;”.*

Τα βασικά συμπεράσματα που προέκυψαν ήταν:

- 1 Η αξία των **άτυπων δικτύων** και της κυκλοφορίας της πληροφορίας από στόμα σε στόμα
- 2 Η σημασία που έχει η επικοινωνία μέσω του **Δήμου** για οτιδήποτε συμβαίνει στην περιοχή και η δημιουργία ενός ενιαίου κόμβου ενημέρωσης
- 3 Η αξιοπιστία που αποκτά μια πρωτοβουλία όταν προβάλλεται από **άτομα** που εμπιστεύεται η κοινότητα
- 4 Η σημασία των τοπικών **online μέσων** ενημέρωσης.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρόλο που σε κάθε χωριό σχεδόν υπάρχει από ένας πολιτιστικός σύλλογος, ούτε μία συμμετέχουσα δεν ανέφερε τους συλλόγους αυτούς ως κόμβο επικοινωνίας ή/και διάχυσης πληροφορίας.

ΓΛΩΣΣΑ & ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ	ΚΑΝΑΛΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Δίκτυο, δικτύωση, μοίρασμα • Συζήτηση, ομάδα, συναντήσεις, ασφάλεια, σεβασμός • Ενδυνάμωση, επαγγελματική ανάπτυξη, εξέλιξη • Εξειδίκευση, δωρεάν, ευκαιρία • Δομή, οργάνωση, ατζέντα, στόχος, λύσεις 	<ul style="list-style-type: none"> • Διάχυση από επιδραστικές γυναίκες της περιοχής • Ανακοίνωση από το Δήμο • Τοπικός Τύπος (μόνο online) • Viber groups & άλλες μικρές κοινότητες (στόμα με στόμα) • Αφισκόλληση στον κεντρικό δρόμο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα διερευνητικά εργαστήρια που πραγματοποιήθηκαν στον Δήμο Φαιστού προσέφεραν πλούσιο υλικό που αφορά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι συγκεκριμένες γυναίκες της περιοχής, τις λύσεις που θεωρούν οι ίδιες ότι θα βοηθούσαν στη διαχείριση των προκλήσεων αυτών, αλλά και τους παράγοντες εκείνους (τοπικούς, θεσμικούς, επικοινωνιακούς) που θα μπορούσαν να διευκολύνουν ή να παρεμποδίσουν τη θετική αλλαγή.

Τα ευρήματα αυτά δεν αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα, ούτε μπορεί να γίνει η “αναγωγή” των αποτελεσμάτων ποσοτικά στο σύνολο του πληθυσμού. Είναι, ωστόσο, πολύ χαρακτηριστικά και θέτουν στο επίκεντρο της συζήτησης καθολικά ζητήματα που απασχολούν τις γυναίκες σε μικρά αστικά και μη αστικά κέντρα.

Οι βασικότερες προκλήσεις που μοιράστηκαν μαζί μας οι συμμετέχουσες αφορούν τόσο το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζουν, όσο και την αναπαραγωγή έμφυλων στερεοτύπων και ρόλων, τα οποία με τη σειρά τους επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΜΦΥΛΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΚΑΙ ΡΟΛΩΝ	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
Παραβατικότητα	Έμφυλοι ρόλοι & σεξισμός	Περιορισμένες ευκαιρίες και προοπτικές
Έλλειψη υποδομών	Έλλειψη χρόνου	Περιορισμένες ευκαιρίες επιμόρφωσης
Δικτύωση		
Νοοτροπία/Ανταγωνισμός		

Καθώς η διερεύνηση αυτή εστιάζει στην επαγγελματική και οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών που ζουν σε μικρές περιοχές της ελληνικής περιφέρειας, οι ιδέες που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα αφορούν είτε τρόπους ενίσχυσης της ατομικής και επαγγελματικής ενδυνάμωσης, απασχόλησης και της οικονομικής δραστηριοποίησης των γυναικών του Δήμου Φαιστού, είτε τρόπους με τους οποίους η δημόσια ενεργοποίηση των γυναικών μπορεί να προσφέρει λύσεις στα ευρύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινότητές τους.

Οι προτάσεις αυτές συγκεντρώνονται κάτω από 3 βασικούς πυλώνες πρωτοβουλίας, που είναι οι εξής:

1. Κοινωνική προσφορά και ενεργοποίηση
2. Ατομική επιμόρφωση, ενδυνάμωση & ευαισθητοποίηση
3. Θεσμοί

Αξίζει επίσης να τονιστεί η σημασία της **θεσμικής παρέμβασης**, είτε ενισχυτικά προς την ιδιωτική πρωτοβουλία, είτε αυτόνομα, για τη διαμόρφωση ενός πιο υγιούς και λειτουργικού οικοσυστήματος που θα υποστηρίξει την έμφυλη ισότητα αλλά και τη γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής.

Από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας ήταν επίσης και η επιβεβαίωση του πόσο σημαντική είναι **η προσαρμογή των πρωτοβουλιών** που αναλαμβάνουν προς όφελος περιοχών της περιφέρειας, εταιρείες, φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών αλλά και άλλοι οργανισμοί, τόσο σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο, όσο και τα εξωτερικά χαρακτηριστικά τους (γλώσσα περιγραφής, κανάλια επικοινωνίας κλπ.).

Με τον τρόπο αυτό, οι πρωτοβουλίες γίνονται πιο αποτελεσματικές αλλά αυξάνονται και οι πιθανότητες να μαθευτούν και να αξιοποιηθούν από ένα κοινό που συχνά παραμένει αποκλεισμένο ή αμέτοχο σε μεγάλα έργα που ξεκινούν από αστικές περιοχές και απευθύνονται στο γενικό, αλλά έντονα διαφοροποιημένο κοινό των γυναικών που ζουν στην Ελλάδα.

